

Asia: VN/20209/2021

Selvitys järjestöjen varainhankinnan avustamisesta ja tukemisesta valtionavustustoiminnassa

Lausunnonantajan taustatiedot

Valitse sopivin vaihtoehto

Järjestö

Selvitys ja sen teemat

1. Mitä mieltä olet järjestöjen varainhankinnan tilasta ja tulevaisuudesta? Asiaa tarkastellaan selvityksen toisessa luvussa.

Valtionavustuslain tulisi mahdollistaa järjestöjen varainkeruu toimintansa toteuttamiseen ilman, että se leikkaa avustettuun toimintaan kohdistuvaa rahoitusta. Tämä ei käytännössä toteudu ainakaan sosiaali- ja terveysjärjestöjen osalta.

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminnan pääavustuslähteen eli STEA:n avustuskäytännöt ja tulkinnat avustetun toiminnan osalta eivät mahdollista järjestöille tarkoituksenmukaisten lisävarojen keräämistä avustettuun toimintaan ja sen volyymin kasvattamiseksi. Käytännön esimerkki: jos järjestö on järjestänyt vuodessa yhden maksullisen koulutustapahtuman, joka on voitu toteuttaa vain avustetun toiminnan henkilöstön työpanoksella, siitä saatu muutaman tuhannen euron tuotto otetaan huomioon seuraavan vuoden avustusta arvioitaessa. Tämä on ongelmallista monelta osin.

Järjestelmä ei kannusta järjestöjä hankkimaan lisää ulkopuolelta saatuja varoja, millä voitaisiin lisätä toimintavolyymia ja siten kasvattaa sen yhteiskunnalle tuottamaa arvoa ja kansalaisten saamaa apua. Lisäksi järjestöjen mahdollisuudet saada toimintaansa taloudellista joustoa esim. omarahoitusosuuksien kattamiseksi käyvät vähiin. Takuusäätiön näkemyksen mukaan avustusten on jatkossa mahdollistettava kaikille järjestöille mahdollisuudet kohtuulliseen varainhankintaan toiminnan joustavuuden takaamiseksi sekä toimintavolyymin lisäämiseksi. Järjestöjen taloudellisten toimintaedellytyksen varmistamisessa ja kehittämisessä tulee myös huomioida se, että järjestökenttään kuuluu hyvin monenlaisia ja sekä toimintavolyymiltaan kuin esim. avustetun toiminnan ulkopuolisilta resursseiltaan erilaista toimijaa.

Tällä hetkellä varainhankintaa toteutetaan hyvin vaihtelevasti. Varainhankintaan panostaminen julkisen rahoituksen vähenemisen todennäköisyyden vuoksi nähdään tärkeänä, mutta

varainhankinnan käynnistämistä ja kehittämistä vaikeuttaa resurssien puute. Järjestöiltä puuttuu kohdennettavia varoja sekä osaamista erottautuakseen kilpailussa lahjoittajien huomiosta. Varainhankinnan ammattimaistuminen ja keskittyminen kiristää kilpailua entisestään. Järjestöjen mahdollisuutta kehittää omaa varainhankintaa on tärkeää tukea järjestöjen toimintamahdollisuuksien lisäämiseksi. Toisaalta tulee huomioida myös varainhankinnan mukanaan tuomat velvoitteet.

2. Mitä havaintoja sinulla on järjestöille myönnettäviin valtionavustuksiin liittyvistä käytännöistä ja niitä koskevasta sääntelystä? Asiaa tarkastellaan selvityksen neljännessä luvussa.

Takuusäätiö pitää omien kokemustensa perusteella hyvänä nykyistä STEA-käytäntöä, jossa sosiaali- ja terveysjärjestöltä ei pääsääntöisesti edellytetä omavastuuosuutta yleisavustuksissa, kohdennetuissa toiminta-avustuksissa eikä projektiavustuksissa. Investointiavustusten osalta tilanne on Takuusäätiön näkökulmasta ongelmallinen. Takuusäätiöllä ei ole juurikaan omia tuloja eikä siten mahdollisuuksia kattaa investointiavustusten edellyttämiä omavastuuosuuksia. Tämän vuoksi investoinnit oman toiminnan kehittämiseksi jäävät vähiin. Raportissa mainittu, riittävän omavastuuosuuden avustuksen hakijoita sitouttava vaikutus ei ole toimiva. Takuusäätiö on erittäin sitoutunut rahoitettavan toiminnan toteutukseen, mutta sillä ei vain ole mahdollisuuksia omarahoitusosuuksien kattamiseen.

Valtionavustuskäytäntöjä tulee yhtenäistää ja uudistaa järjestöjen omien varainhankintamahdollisuuksien parantamiseksi. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen osalta on tärkeää, että valtionavustus voi jatkossakin kattaa toiminnasta aiheutuvat kokonaiskustannukset täysimääräisesti. Lahjoituksiin liittyviä tulkintoja tulee selventää.

3. Mitä asioita järjestöjen varainhankinnan avustamisessa ja tukemisessa sekä valtionavustusten myöntämisessä on otettava huomioon? Asiaa tarkastellaan selvityksen viidennessä luvussa.

Takuusäätiön näkemyksen mukaan on erittäin tärkeää kyetä huomioimaan kunkin järjestön toiminnan erityisluonne, toteutustapa ja järjestöjen kansalaislähtöinen autonomia. Järjestötoiminta on kansalaisten tai heitä edustavien yhteisöjen itsenäisesti perustamaa toimintaa. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen osalta yleensä kyse on jonkin heikommassa asemassa olevan ihmisryhmän auttamisesta ja heitä koskevan edunvalvonnallisen- tai palveluaukon täyttämisestä tai tukemisesta. Toiminta voi kohdistua vain pieneen väestönosaan ja olla silti korvaamattoman ainutlaatuista. Järjestöjen toimintaa tulee arvioida ottaen huomioon toiminnan ainutlaatuisuus ja kansalaisten omaan tahtoon perustuva toimintalogiikka, eikä niitä ole mahdollista käsitellä kuten liiketoimintaa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö järjestöjen toimintaa ole arvioitava ja avustetun toiminnan vaikutuksia tarkasteltava. Tarkastelun perusulottuvuutena ei pidä tai voi olla tehokkuus, palvelusuoritteet ja numerot samalla tavoin kuin liiketoiminnassa. Järjestötoiminnassa myös itse toiminnalla ja sen mahdollistamisella kansalaisille on erityinen merkitys. Jotta järjestökenttä pystyy toimimaan kansalaisten ja jäsentensä tahdon mukaisesti, niille on taattava vahva autonomia toimivan rahoituksen ohella.

Takuusäätiö katsoo, että näiden tavoitteiden toteutumisen turvaamiseksi STEA-avustuksia tulee kehittää yleisavustusta kasvattavaan suuntaan kohdennettujen toiminta-avustusten sijaan. Järjestön toimintakulut tulee hyväksyä valtionapukelpoisina, koska ei ole yhteiskunnan kokonaisedun mukaista, että järjestöjen saamat kohtuulliset tuotot vähentävät vastaavasti avustuksia. Lisäksi

Takuusäätiö pitää kohtuuttomana ja yhteiskunnan kokonaisedunmukaisuuden kannalta epätarkoituksenmukaisena, että järjestön saamat satunnaiset tuotot vähentävät avustuskohteelle myönnettävää avustusta.

Varainhankinnan tukemisessa on otettava huomioon, että järjestöjen tosiasialliset mahdollisuudet ja kyvykkyudet toiminnan käynnistämiseen tai kehittämiseen ovat vaihtelevia. Toiminnan tuloksellisuuden arvioinnissa on huomioitava järjestöjen toiminnan moninaisuus ja tuloksellisuuden mittaamisen ja osoittamisen haastavuus monimutkaisten ilmiöiden kohdalla.

4. Minkälaisia vaikutuksia arvioit käsiteltävillä keinoilla olevan? Asiaa tarkastellaan selvityksen kuudennessa luvussa.

2. ”Valtionapuviranomaiset vaatisivat järjestöltä toiminnan luonteeseen ja laajuuteen sopivan omavastuuosuuden myöntäessään valtionavustusta” on Takuusäätiön näkökulmasta ongelmallinen. Omavastuuosuusvaatimukset ovat yleisemminkin osalle järjestöjä haasteellisia ja estävät usein tarkoituksenmukaisen toiminnan synnyttämistä. Näin erityisesti, jos ei omia tuottokanavia ole tai järjestön edustama toiminta-ala on haasteellinen tai koskettaa heikossa asemassa olevia marginaaliryhmiä. Takuusäätiön arvion mukaan omavastuuosuuden kasvattaminen heikentäisi erityisesti marginaaliryhmiä palvelevien järjestöjen toimintaedellytyksiä

3. ”Yleisavustuksella rahoitettaisiin järjestön varsinaisen toiminnan bruttokustannuksia” vahvistaisi järjestöjen toimintaedellytyksiä ja edistäisi toiminnan pitkäjänteistä kehittämistä.

5. ”Yleisavustuksella katettaisiin varainhankinnan alijäämää tappiotakuuna” ja

6. ”Varainhankinnan kustannukset olisivat avustuskelpoisia tiettyyn enimmäismäärään asti” ovat molemmat Takuusäätiön näkemyksen mukaan kannatettavia esityksiä. Varainhankinnasta aiheutuvien kustannusten hyväksyminen johonkin määritettyyn enimmäismäärään asti edistäisi järjestöjen toimintaedellytyksiä ja kannustaisi varainhankintaan kuitenkin samalla säilyttäen joustavan päätösvallan.

7. ”Valtionapuviranomaiset suunnittelisivat hankeavustuksena myönnettävän erityisavustuksen, johon osoitetaan määrärahaa ja jota järjestöt voivat hakea ja saada varainhankinnan käynnistämiseen tai kehittämiseen” mahdollistaisi erillisen panostamisen varainhankintaan ja ottaisi huomioon myös järjestöt, jotka eivät kuulu yleisavustusten piiriin.

5. Miten järjestöjen autonomiaa pitäisi turvata ja kuinka järjestöjen toimintaedellytyksiä tulisi varmistaa valtionavustustoiminnassa? Asiaa tarkastellaan selvityksen liitteessä.

Järjestöjen toimintamahdollisuudet kansalaislähtöisen tuen ja avun tuottajana sekä ehkäisevän työn tekijänä on varmistettava turvaamalla rahoitustason riittävyys ja ennakoitavuus, parantamalla järjestöjen varainhankintamahdollisuuksia sekä vahvistamalla järjestöissä tapahtuvan tarvelähtöisen ja ketterän kehittämistoiminnan edellytyksiä. Valtionavustuskäytäntöjen kehittämisen tulee perustua aidolle vuoropuhelulle ja yhteistyölle.

Takuusäätiön näkemyksen mukaan järjestöautonomian turvaamiseksi järjestöille on luotava uusia mahdollisuuksia toimia yhteiskunnassa ja tuottaa yhteiskunnallista hyötyä. Tätä voidaan toteuttaa mm. tukemalla järjestöjen varainhankintaa ja poistamalla järjestöjen itsenäisen varainhankinnan ja toiminnan esteitä. Erityisen tärkeää tämä on siirryttäessä suoraan budjettirahoitukseen, joka lisää riskiä poliittiseen ohjaukseen. Järjestöillä on oltava aito mahdollisuus osallistua yhteiskunnalliseen päätöksentekoon ja nostaa esiin yhteiskunnallisia epäkohtia julkisen vallan kriittisenä vastapainona, ilman pelkoa rahoituksen vähenemisestä.

Valtionavustustoiminnan kehittäminen

Anna yleistä palautetta selvityksestä tai kommentoi järjestöjä koskevan valtionavustustoiminnan kehittämistä ja yhdenmukaistamista.

-

Backman-Grönqvist Minna
Takuusäätiö sr.